

Door Jan de Waard

Wintertaal

Inleiding

Het is bijna winter, of je het nou leuk vindt of niet. Dan kun je er maar beter iets zinnigs mee doen: je gaat op zoek naar wintertaal. Welke woorden schieten je te binnen als je aan de winter denkt? Wat komt als eerste in je op? Waarschijnlijk denk je aan kou en aan sneeuw, en natuurlijk ook aan ijs. En dus aan schaatsen. Allemaal dingen die bij de winter horen. Met dat soort woorden zit de winter ook in onze taal. Dat heb je misschien niet altijd door, maar er zijn nogal wat uitdrukkingen die met de winter te maken hebben. In deze lesbrief ga je daarmee aan de slag.

Niveau

Deze lesbrief is geschikt voor de eerste en tweede klassen vmbo-k en de eerste klassen vmbo-gt.

Uitleg

Als je iets zegt wat je niet letterlijk bedoelt, dan gebruik je de taal figuurlijk. Uitdrukkingen zijn daar een vorm van. Een uitdrukking is een vaste groep woorden die samen iets betekenen. Bijvoorbeeld: Iemand van haver tot gort kennen. Dat betekent dat je iemand heel goed kent. In deze lesbrief houd je je bezig met uitdrukkingen die met de winter te maken hebben.

Tekst

Naar Brazilië

Harm en Suze gaan deze zomer op vakantie naar Zuid-Amerika. Naar Brazilië, om precies te zijn. De reis is Harms verjaardagscadeau voor Suze. Waarom zo'n kostbaar verjaardagscadeau? Nou, Harm had iets goed te maken. Het jaar ervoor had hij Suze flink in de kou laten staan door haar verjaardag stomweg te vergeten ... onvergeeflijk! Dus had hij iets te spontaan gezegd: 'Jij mag volgend jaar je eigen cadeau kiezen!' En dat heeft hij geweten! Want Suze wist wel wat ze wilde! Een vakantie naar Brazilië! Daar kon hij dus niet meer onderuit. En nu is het bijna zover.

Voor het eerst vliegen, voor het eerst Europa uit en dan direct de oceaan over! Bij de voorbereidingen waren ze natuurlijk niet over één nacht ijs gegaan. Ze hadden er veel over nagedacht en erover gepraat. Ze hadden internet afgezocht, want ze wilden goed beslagen ten ijs komen. Maar weet jij hoeveel informatie er online te vinden is over Brazilië? Typ *Brazilië* maar eens in als zoekwoord. Dan heb je al meer dan 19 miljoen hits! Binnen een halve seconde! Ze hadden uiteindelijk twintig sites bekeken, maar die waren blijkbaar nog maar het topje van de ijsberg! Harm was eerst heel huiverig geweest voor het idee. Zuid-Amerika? Loop je daar niet allerlei enge ziekten op? Zijn daar geen onbekende en enorme insecten die je naar het leven staan? En is de bevolking wel te vertrouwen? Maar na het bestuderen van de twintig jubelende sites was zijn wantrouwen als sneeuw voor de zon verdwenen. Sterker nog, ook hij kreeg er steeds meer zin in.

Opdracht 1

In deze tekst zijn vijf uitdrukkingen verstopt. Je herkent ze aan woorden die met de winter te maken hebben. Het verhaal gaat over een vakantie naar Brazilië. Misschien denk je nu: Hoe kun je daar nou uitdrukkingen in stoppen die met de winter te maken hebben? Het is daar toch altijd warm? Nou, makkelijk dus.

- 1 Vul de uitdrukkingen in het schema in. Zet achter elke uitdrukking de betekenis in je eigen woorden.

Uitdrukking		Betekenis
1		
2		
3		
4		
5		

- 2 Hoe kan het dat uitdrukkingen met winterwoorden erin ook in de zomer gebruikt kunnen worden?

Opdracht 2

In het volgende schema staan nog een paar 'winteruitdrukkingen'. Er staan ook spreekwoorden bij. Spreekwoorden zijn ook een vorm van figuurlijk taalgebruik. Een spreekwoord bevat vaak een wijsheid. Bijvoorbeeld: Na regen komt zonneschijn. Een spreekwoord kun je niet veranderen. Zoek op wat de uitdrukkingen en spreekwoorden in het schema betekenen. Hoe je dat doet, mag je zelf weten. Het snelst gaat het als je internet gebruikt. Wil je een spreekwoord opzoeken in een woordenboek? Kijk dan bij het belangrijkste woord in die uitdrukking. Schrijf de betekenis in je eigen woorden op.

Winteruitdrukking		Betekenis
1	zich op glad ijs begeven	
2	een scheve schaats rijden	
3	door het ijs zakken	
4	de kou is uit de lucht	
5	het kan vriezen, het kan dooien	

Opdracht 3

Doe deze opdracht in groepjes van twee of drie. Schrijf ieder zelf een tekst van minstens 85 woorden. Je moet er twee uitdrukkingen in gebruiken uit het schema van opdracht 2. Lees elkaars teksten en bespreek of jullie de uitdrukkingen goed hebben gebruikt. Als je er niet uit komt, vraag dan je docent(e) om hulp.

Let op

- Een spreekwoord gebruik je in zijn geheel. Je mag er niks aan veranderen, bijvoorbeeld: Het kan vriezen, het kan dooien.
- Een uitdrukking mag je aanpassen aan de zin waarin je hem gebruikt: Hij is door het ijs gezakt. Pas op dat je niet door het ijs zakt, enzovoort.
- Je moet een uitdrukking altijd kunnen vervangen door zijn betekenis: Hij is door het ijs gezakt. Hij heeft gefaald.

Opdracht 4

Je hebt nu een flink stel 'winteruitdrukkingen' voorbij zien komen. Maar misschien zijn er nog wel meer! Weet jij er nog een of twee? Of weet je die te vinden door slim te zoeken? Je mag ook spreekwoorden zoeken.

Opdracht 5

Zoals er wintertaal is, is er natuurlijk ook zomertaal. Weet jij uitdrukkingen of spreekwoorden die met de zomer te maken hebben? En dan met name met de zon?

Opdracht 6

Uitdrukkingen letterlijk vertalen is meestal een slecht idee. Als wij de zin 'Het regent pijpenstelen' letterlijk in het Engels zouden vertalen, krijg je: 'It's raining pipe stems'. De Engelsen zouden je verbijsterd aankijken. Zij zeggen in zo'n geval namelijk: 'It's raining cats and dogs'. Vertaal je dat weer letterlijk in het Nederlands, dan krijg je: 'Het regent katten en honden.' Pardon?

Toen Louis van Gaal voetbaltrainer was in Engeland, deed hij een paar pogingen om uitdrukkingen te gebruiken. Dat leverde komische momenten op, want de Engelsen snapten er helemaal niks van. Welke Nederlandse uitdrukkingen had hij letterlijk vertaald? Wat wilde hij er eigenlijk mee zeggen? Vul het schema verder in.

Louis zei	De Nederlandse uitdrukking	Wat hij bedoelde
It's again the same song.		
That's another cook.		
We are running after the facts.		

